

EGY FALUSI FŐTÉR ARCULATA A 21. SZÁZADBAN: NAGYKOVÁCSI FŐTERÉNEK MEGÚJÍTÁSA

THE 21ST-CENTURY CHARACTER OF A VILLAGE MAIN SQUARE: REVITALIZATION OF TISZA ISTVÁN SQUARE, NAGYKOVÁCSI

SZERZŐ/BY: ALMÁSI BALÁZS, BAKAY ESZTER,
BALOGH PÉTER ISTVÁN, GERGELY ANTAL

LEKTOR/REVIEWER:
JÁMBOR IMRE

A budapesti agglomeráció településeinek szabadtérépítészeti feladatai tervezélméleti szempontból rendkívül izgalmasak. A korábban falusias települések most alakítják ki új identitásukat és ehhez tartozó arculatukat, mely szükségszerűen eltérő a közeli Budapest nagyvárosias jellegétől. A karakteres, kortárs, és harmonikusan illeszkedő példákat szinte nagyteljesítményekkel kell keresni a Budapest környéki településeken. A falvak arculatát korábban egyértelműen a templom (esetleg templomok) és közvetlen környezetük, ill. a településen lévő kastélyok, kúriák igényesebben kialakított épületei és környezetük uralták kontrasztban vagy harmóniában a lakóházakkal és azok környezetével. A szocialista időkben rendszerint sematikus elhelyezett új funkciók,

óvodák, iskolák épülettömegei máig „idegen testként” jelennek meg a település szövetében, amit ma valamilyen módon kezelni, integrálni kell. Az utóbbi évtizedek agglomerációs fejlődése következtében azonban egyre több új, korábban a faluban nem létező funkció jelent és jelenik meg ezeken a településeken: főtér, közpark, játszótér, parkolók. Ezen új funkciók arculata, településszerkezetbe történő integrálása pedig kihívásokkal teli, nem egyszerű feladat.

NAGYKOVÁCSI, A BUDAI
AGGLOMERÁCIÓ EGYIK GYÖNGYSZEME

Nagykovácsi kb. 6500 lakosú, dinamikus fejlődő település, mely Budapesttől 5 km-re található és közösségi közleke-

The open space design tasks involving the suburbs of Budapest are extremely challenging from design-theoretical point of view. The previously rural settlements are now gaining a new identity and image, which must be by necessity different from the urban character of nearby Budapest.

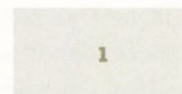
Characteristic, contemporary, but still harmoniously-fitting design examples are rarely found in the settlements near Budapest. The architectural image of these villages were determined earlier clearly by landmarks such as churches, castles or mansions, in contrast or in harmony with the residential buildings. The schematic building volumes of the new functions appearing during the Socialist era, like pre-schools, elementary schools seem to be strange elements even today. Due to the rapid suburban development, more and more new functions, heretofore unknown in villages, appear - such as main squares, public parks, playgrounds, and parking lots. Integrating these new functions into the existing architectural texture and finding their proper character presents a real challenge.

NAGYKOVÁCSI, A GEM IN THE BUDA AGGLOMERATION

Nagykovácsi is a dynamically-developing settlement with a population of approx. 6500, located five km from Budapest. It is easily accessed from the capital by public transportation. Nagykovácsi is located in an especially beautiful natural environment; it is the starting point of many hiking trails around Budapest. On weekends many tourists gather on the main square to go hiking in the local mountains.

Further population growth of approx. 3500-4000 is expected in the next ten years. Naturally, this rapid development increases demand and results in high expectations regarding the scope and quality of the village-scape. There is a growing urge to create public squares, where residents can meet and where public events can be held, thus strengthening the identity of the local community and improving the quality of life.

The local government is committed to developing the community center, starting with the renewal of the main square.

1. kép/pict.:

A főtér közepén borító aszfalttenger / Waste asphalt land in the middle of the main square

KÉPEK / PICTURES:
ALMÁSI BALÁZS,
2010.

A cikk a TÁMOP-4.2.1/B-09/1KMR-2010-0005 pályázat támogatásával jött létre.

déssel a fővárosból könnyen elérhető. A település rendkívül szép természeti adottságokkal rendelkező táji környezetben fekszik, számos Budapest környéki túraútvonal kiindulópontja. Hétféteken a Tisza István téri buszvégállomástól nagyon sok turista indul kirándulni a környékbeli hegyekbe.

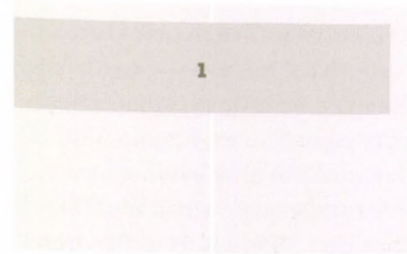
A településen 10 éves távlatban további 3500–4000 új lakos letelepedésével számolnak. Természetesen ezzel az ellátási feladatok és a település képére vonatkozó elvárások is növekszenek, így egyre nagyobb az igény olyan közterületek kialakítására, ahol a település lakói találkozhatnak, ahol különböző rendezvényeket lehet tartani, melyek e városiasodó község lakóinak életminőségét és identitástudatát is erősítik. Ebből a fejlődésfolyamatból is fakad, hogy Nagykovácsi Önkormányzata elkötelezte magát a településközpont fejlesztése ügyében, melynek első lépése a főtér megújítása volt.

A FŐTÉR RÉGI KÉPE

A falu hagyományos központja a Tisza István tér, a település 1577 m² alapterületű főtere, mely jelenleg egyben

a Budapestről érkező buszok végállomása is. A tér északi térfalát a XVIII. században épült katolikus templom és plébániahivatal alkotja, melyek nemcsak a tér, de egyben a település legkarakteresebb épületei is. A déli oldalon az 1946-ban épült parasztházból kialakított református templom épülete áll, amely a jövőben, a tér területen kívül létesülő, új református templom megépülése után önkormányzati tulajdonba kerül, és közösségi funkciót kaphat. Az északi részen az egykor volt TRENDL mulató helyén néhány éve új vendéglő épült.

Az átépítés előtt a Tisza István tér jellegzetes domborzatú, „klasszikus” Y-útélágazással kialakított közterület volt a barokk stílusban épült katolikus templom előtt. Helyzete és struktúrája a közúti közlekedés fejlődésével alakult ki: a tér meghatározó részét a buszvégállomás fordulója és a meglehetősen szabályozatlan útélágazás foglalta el, jelentős aszfaltburkolatot képezve a tér közepén (1. kép). A közutak által felsabdalt téren kisebb, egymástól független, zöld szigetek alakultak ki, melyek sem egymáshoz, sem a tér karakteres épületeihez nem kapcsolódtak. A tér keleti oldalán – egy elbontott épület helyén – parkoló és egy néhány évvel

1. kép/pict.:

A főtér közepét borító aszfalttenger / Waste asphalt land in the middle of the main square

KÉPEK / PICTURES:
ALMÁSI BALÁZS,
2010.

THE MAIN SQUARE BEFORE THE CHANGES

Tisza István Square, the traditional center of the village, is a 1577 m² main square that also functions as the end stop for the bus line to and from Budapest. The northern spatial wall of the square is the Catholic Church and the rectory, built in the 18th centuries in Baroque style. These buildings form the most characteristic architectural complex not only in the main square but also in the whole village. On the southern side a Calvinist church can be found, created from a peasant house built in 1946. After finishing the new church building at a different location, this building will be owned by the local government and used for public functions. On the northern side of the square, the former TRENDL pub of the old days was replaced by a new building housing a restaurant.

Before the revitalization, Tisza István Square was a space of characteristic terrain, with a classical 'Y' shaped road intersection in front of the Catholic Church building. The situation and structure of the square were formed according to the development of car and bus traffic; a significant part of the square was taken up by the turn-around of the

bus and by a rather unregulated intersection, turning the middle of the square into a wasted asphalt area. (picture 1) On the area intersected by different roads, many small independent green „islands” were formed, which have no connection either with each other or with any characteristic buildings of the square. On the east side of the square there were a small park and a parking lot in place of a demolished building. (picture 2) A World War I monument stood in the focal point of the square, framed by metal fence. In the fence wall of the churchyard there was a small monument commemorating the 1848 revolution. The intensive car traffic on the road between the Catholic church and the monument separate functionally and visually the church from the monument and from its immediate surroundings, where originally a pedestrian gathering place should have been. (picture 3)

The western part of the square was dominated by grassy slopes; a dirt road used to run along the southern wall. The chaotic view of the square was intensified by overhead wires and many structures connected to utility lines (transformator post, telecommunications boxes), and by the deteriorated condition of the existing pavements.

ezelőtt kialakított kis park volt (2. kép). A tér súlypontjában, kerítéssel körülrítve állt a világháborús hősök emlékműve, illetve itt volt látható a templom kerítésfalában elhelyezett, 1848-as forradalom emlékköve. A katolikus templom és az emlékmű közötti közúton zajló intenzív gépkocsiforgalom funkcionális és vizuális értelemben is elszakította a templomot az emlékműtől és annak szűkebb környezetétől, ahol eredetileg gyülekezőhely kialakítására nyílt volna lehetőség (3. kép).

A tér nyugati felét fás, gyepes rézsű uralta, a délnyugati térfal mentén földút húzódott. A tér összképének sajátos káoszát tovább fokozta a temérdek légvezeték, a közművekhez kapcsolódó, tarka-barka műtárgyak (oszloptrafó, T-Com szekrények) és a rendkívül leromlott állapotú burkolatok.

A rehabilitáció során az Önkormányzat célul tűzte ki, hogy a megújult főtér legyen alkalmas a megnövekedett közlekedési feladatok ellátására, ugyanakkor megfelelő színteret biztosítson a közösségi rendezvényeknek, arcultával erősítse a település lakosainak identitástudatát, valamint növekedjék a rendezett zöldfelületek aránya.

A FELÚJÍTÁS TÖRTÉNETE

Nagykovácsi Nagyközség Önkormányzata és a Wienerberger Téglaiipari Zrt. 2007 júniusában „Terca köztérépítészeti hallgatói ötletpályázatot” hirdetett a Tisza István tér térépítészeti kialakítására. Friss tervezői ötleteket, javaslatokat vártak a nagyközség halmozottan problémás főterének rendezési lehetőségeire. Az ötletpályázat eredményes volt, sok – a továbbtervezés szempontjából kiváló – elképzelés érkezett a pályázaton részt vevő építész- és tájépítészhallgatók részéről.

A pályázat tapasztalataként egyértelművé vált, hogy a Tisza István tér új kialakításának feltétele a közlekedés gyökeres átszervezése. A győztes pályamű¹ közlekedési koncepciója értelmében az autóbusz-végállomás egyéb forgalommal nem terhelt, saját területet kap a korábbi park helyén, önkormányzati területen, kulturált végállomás-épülettel (ez utóbbi pontos programjának és kivitelének tisztázása egy későbbi ütem feladata). A pályamű koncepciója szerint a Kossuth Lajos utca templom előtti szakaszának járműközlekedési terhelése megszűnt, a forgalmat egy, a nyugati térfal mentén vezetett,

¹ Román László, Nagy Zsuzsa, Széchenyi Egyetem, Építészmérnöki Kar, Győr

2. kép/pict.:

Elbontásra került kis
park a keleti
térrészen /
Demolished small park
on the eastern side of
the square

The purpose of rehabilitation is to make the new main square suitable for providing a proper stage for public gatherings and for increasing the population's sense of identity, as well as to expand the amount of public green space and to satisfy the needs of public transportation and car traffic.

THE COURSE OF REVITALIZATION

In June 2007 the local government of Nagykovácsi and Wienerberger Brick Manufacturer Ltd. announced the Terca Open Space Design Competition for students to redesign Nagykovácsi's Tisza István Square. The goal was to get new, fresh ideas for possible solutions of the extremely problematic main square. The competition managed to generate many excellent ideas, from students of architecture and landscape architecture.

The planning competition made it obvious that the first step to revitalise Tisza István Square was to radically reorganize the present traffic system: according to the winning design¹ the bus terminal was to be moved to a separate place not used by any other vehicle, along with a nice waiting pavilion. (The detailed architectural plan of the pavilion is to be clarified in a later phase.) The reorganization of the traffic system means there would be no car traffic in front of the church, and the cars heading to the western part of the village

would use the new road to be built along the western boundary wall of the square. These changes made it possible to create a pedestrian area in front of the church with decorative pavement, which would be the new main square.

The local government of Nagykovácsi decided to improve on the best plan, then commissioned the permission plans to be made and to participate in a tender organized by the European Union. The Garden and Openspace Design Department of Corvinus University, Budapest was assigned to prepare the building-permission plan and the tender documentation.

During the design process - using the main ideas of the first-place winning plan - a conceptual development plan was created and presented successfully at both the Nagykovácsi Architectural Committee and at the Architectural Committee of Cultural Heritage. Based on this plan, the building permission plan and later the construction documentation were prepared. The students who were authors of the winning plan of the design competition, participated in the later phases of the design process, as well.

THE PLAN

The new main square takes up most of the area of today's road, its shoulder and the fenced area of the monument. It is a

1 László Román, Zsuzsa Nagy; Széchenyi University, Győr, Faculty of Architecture

új út hivatott átvezetni a tértől nyugatra eső településrészre. Ezek a megoldások tették lehetővé a templom előtti tér kiszabadítását, díszburkolattal történő ellátását, a megújult főter karakteres arculatának kialakítását.

Az Önkormányzat elhatározta a győztes terv továbbfejlesztését, és annak alapján az engedélyezési tervdokumentáció elkészítését, valamint Uniós pályázat készítését a főter megújításának finanszírozásához. Az engedélyezési terv, ill. a pályázati anyag összeállításával a Budapesti Corvinus Egyetem Kert- és Szabadtertervezési Tanszékét bízták meg.

A tervezési munka folyamán – a győztes pályázat közlekedésszervezési alapelemeinek felhasználásával – kialakult a terület környezetépítészeti koncepciója, amely sikerrel szerepelt a nagykovácsi képviselőtestület és a műemléki építészeti tervtanács előtt, és alapul szolgált az engedélyezési- majd

a kiviteli terv kidolgozásához. A hallgatói tervpályázat győztes tervét készítő egyetemi hallgatók a tervezés további folyamatában is részt vettek.

A TERV

A főter megújításának terve nagyrészt a korábbi útpálya, annak padkája, valamint a lekerített emlékmű-terület figyelembe vételével készült: erőteljesen hosszanti karakterű, a terepi adottságokra nem drasztikus eszközökkel reagáló megoldás. A tér két karakteres részre osztható: a keleti fele nyílt, nyitott rendezvényter a templom főbejáratával és az emlékművekkel; a nyugati rész fákkal, padokkal alakított, árnyas találkozóter (4. kép). A tér meghatározó burkolata sárgás színű, égetett téglából. A főteret a Kossuth Lajos úttól – annak eséséhez igazodó, egyre magasabb, legmagasabb pontján kb. 2 méteres – mellvédes kőtámmal, illetve fásított, gyepes rézsú választja el (6. kép).

A templom déli, térrel határos, düledező kerítésfala a főter rendezése kapcsán az eredeti méretekkel újjáépült. A fal előtti rendezetlen járda helyett lépcsős térrész alakult ki. Ez utóbbi a tér burkolatával megegyező téglaburkolatot kapott, amely egy természetes kőburkolatú „ülősávval” egészült ki a fal előtt. Ez a szélvédett találkozóhely a falu fő rendezvénytere, ill. a mise utáni közösségi élet színtere; esténként pedig a helyi ifjúság találkozóhelye lett (6. és 7. kép). A nyugati, ligetesen fásított területre – keresztül a tér egyrészt „visszacsatol” a Kossuth utca nyugati, eredeti nyomvonalon tartott szakaszára (8. és 9. kép), másrészt a rézsún átvágva, egy igényes megjelenésű látszóbetonból készült, plasztikus olaszlépcsővel kapcsolatot teremt a tér „alsó” felével (10. és 11. kép).

Az alsó térrész a Kossuth Lajos utca új útszakasza és a tér nyugati fala között alakul ki, mintegy 300 m² nagyságú területen, és egy, a téren korábban meglévő és áthelyezett díszkút köré szerveződik.

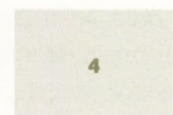
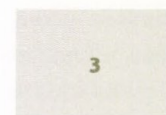
characteristic, elongated area, which is in accordance with the existing terrain. The square consists of two characteristic parts: the eastern part is a multifunctional paved area with the main entrance of the church and with the monuments, and the western part is a less formal meeting area, with shading trees and benches. (picture 4) The dominant pavement is yellow-coloured frost-free brick. It is separated from the slanting Kossuth Lajos Street by a stone retaining wall with parapet and by a grassy slope. The height of the wall is constantly increasing, reaching two meters at the highest point. (picture 5)

The decaying southern wall fence of the churchyard, which faces the square, was rebuilt in the same size as the original. In front of the new wall, where a disarranged sidewalk used to be, a new stepped multifunctional open space was built. The paving material is the same as the pavement of the entire square. In front of the wall a 'sitting-strip' was created, including natural

stone capping – this wind-protected meeting point is used for community programmes, for gatherings after holy masses and in the evenings as a meeting point for youngsters. (pictures 6 and 7)

The main square is directly „reconnected” to existing Kossuth Lajos Street partially along the existing lane (pictures 8 and 9), and it is connected to the lower part of the square through a pleasant row of smooth concrete stairs cutting through the grassy slope. (pictures 10 and 11)

The lower part of the square (app. 300 m²) between the new road and the western space wall is organized around an old village-well. The main function of this part of the square is to provide connection to the existing Calvinist Church, which will have public function, and to be the base of a new pedestrian axis in the future. The pavement is made of prefabricated concrete elements (specifically, Semmelrock Appia Antica). It is separated from the

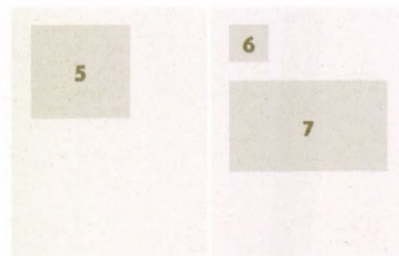

3. kép/pict.:

Az átalakítás előtti állapot helyszínrajza / Site plan of the main square before revitalization

4. kép/pict.:

A tervezett állapot helyszínrajza / Site plan of the main square after revitalization

5. kép/pict.:

A katolikus templom előtti lépcsős tér részlete / Detail of the stepped multifunctional openspace in front of the Catholic church

6. kép/pict.:

Új mellvéd - támfal meglévő fenyőfával / New retaining-wall and parapet with existing pine tree

7. kép/pict.:

A helyi ifjúság kedvelt találkozóhelye a tér nyugati része / The western part of the square is a favourite meeting point of local youngsters

Elsődleges funkciója, hogy a jelenlegi református templom későbbi közfunkciójához illeszkedő közterületi kapcsolatot biztosítson, illetve egy későbbi gyalogosforgalmi tengely kiindulási pontjául szolgáljon. A tér burkolata Semmelrock Appia Antika térkő. Az úttól kiemelt szegélyű zöldfelület választja el, széles ülőfelülettel. A kiemelt szegély és a csatlakozó lépcső anyaga szintén látszóbeton (12. kép).

A téren a meglévő, I. világháborús emlékmű helye nem változott, hangsúlyozva a változtatások ellenére a főtér történeti-kulturális kontinuitását. Az emlékmű az új főtér súlypontjában, kissé kiemelt növényágásban helyezkedik el (13. és 14. kép). A templom kerítésfalában elhelyezett, 1848-as forradalom emlékköve helyi mester alkotása. A fal átépítése során az emlékkövet át kellett helyezni. Az 2009-ben megrendezett lakossági fórumon, a helyi közösgel egyeztetve, az első vázlattervtől eltérve, sikerült az emlékkőnek olyan új helyet találni, mely a tér megújult szerkezetébe jól illeszkedik, és a lakosság emlékkő-elhelyezéssel kapcsolatos elvárásainak is megfelel. Tervezőként fontos szempontnak tekintettük, hogy a főtér a falu minden lakója számára elfogadott, élhető, szerethető hely legyen.

A templomkert és a plébániakert nem volt ugyan része a tervezési feladatnak, de szervesen kapcsolódik a térhez, így a templom falának újjáépítésén túl több ponton át kellett szervezni az egyházi terület gyalogos- és gépkocsiforgalmát is. Minthogy a plébániaépület gépkocsival történő megközelítése korábban az átépítés során gyalogoszónává alakított Kossuth Lajos utcán át történt, a gépkocsibejáratot a nyugati kerítésfalra kellett áthelyezni (13-14-15. kép). A templomkert korábbi bejárata előtt a rendezetlen terepszinteknek „köszönhetően” biztosítva volt – ha nem is teljesen szabályszerű lejtéssel – a templom akadálymentes megközelítése. Az új bejárat előtti lépcsős térrész kialakítása miatt az akadálymentes megközelítést egy, a térre merőleges gyalogos passzázs felől oldottuk meg (16. kép).

A tér rendezése az itt lévő vendéglő látogatottsága szempontjából egyrészt nagyon előnyös, másrészt azonban az udvarba a gyalogos zónán át behajtó gépkocsiforgalom korlátozását jelenti. A tulajdonossal történt egyeztetés során sikerült egy kompromisszumos megoldásra jutni. Csak az étterembe tartó szállító járművek hajthatnak át a lehajtható pollerekkel védett térrészen.

road by a green strip with elevated edge, partially used as sitting wall, made of smooth concrete. (picture 12)

The location of the existing World War I monument hasn't changed, emphasizing the historical-cultural continuity of the main square in spite of the changes. The monument is at the center of the new main square in a slightly elevated planting bed (pictures 13, 14 and 15). The stone commemorating the 1848 revolution was created by a local craftsman. It had to be relocated

during the reconstruction of the churchyard wall. Thanks to a public hearing in 2009, the proposed place of the memory stone on the preliminary plan was changed, and a new, final location was found that fits into the planning concept and is accepted by the locals as well. It was a very important consideration of the design team to create a main square accepted and liked by the local community.

The yard of the church and the rectory were not part of the scope of the design,

A tervezés során fontos elméleti kérdés volt, hogy összehatásában milyen legyen a tervezett főtér új arculata. A tervezés során döbrentünk rá, hogy a karakteres, modern vidéki építészeti stílus még mindig hiányzik a mai térépítészetből. Olyan főtér megformálása volt a célunk, mely nem egy "lekicsinyített" nagyvárosias karakterű terület, hanem egy önmagát ma is falusi főtérként definiáló, ugyanakkor jó minőségű, mai design-elemeket felmutató környezet. A főtér tervezése során a terepre illesztés, részben a kevesebb

burkolt felület, a szintvonalakkal párhuzamosan elnyújtott központi térrész és – a terület „leteraszolása” helyett – a lejtős gyepfelület megőrzése, a helyi kőanyag használata és vidéki hangulatú növényegyüttesek telepítése (diófa, díszcseresznye, ringlőszilva, magyartölgy, virágos cserjék), valamint a rusztikusabb építési módszerek (pl.: előfalazott terméskő burkolatú falak nagyméretű kövekből, „mediterrán” kőfal helyett) bizonyultak jó megoldásnak. Az ehhez illeszkedő részletmegoldások, például: döntött szegély

but these lots are so closely connected to the main square that in addition to rebuilding the church-yard wall, the church's car and pedestrian traffic had to be modified. As the former car approach of the rectory used to be through the section of Kossuth Lajos Street, which was turned into a pedestrian zone, the car entrance had to be replaced on the western fence wall of the rectory. (picture 15) Owing to the irregular ground levels in front of the former entrance of the churchyard, there was a barrier-free entrance, even if its slope did not meet accepted standards. Because of the new stepped multifunctional space created in front of the church, the barrier-free approach is provided from a pedestrian passage perpendicular to the square. (picture 16)

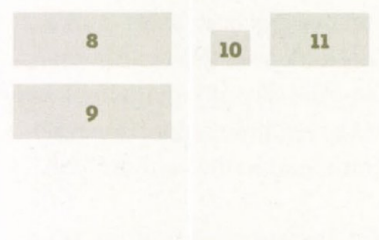
On the one hand the revitalization of the square was an advantage for the restaurant to have a new, well-designed pedestrian area in front of it, but on the other hand this arrangement limits the car traffic into the restaurant's lot. During the negotiations with the owner, it was possible to find a reasonable compromise. Only supply vehicles are allowed to drive through the pedestrian zone, protected by foldable barriers.

In the design process, the new image of the main square was an important theoretical issue. It became obvious that a characteristic contemporary rural architectural style is still missing in the open space-design of today. The

goal was to form a main square which is not a small-scale urban square, but a real village square, a high-quality environment with contemporary design elements. While planning the new main square, some of the following design solutions and usage of certain materials and plants proved to be favorable: fitting the new square on the existing terrain, paving relatively less area, planning the longitudinal central area parallel with the contour lines, saving the grassy slope instead of regrading it and creating terraces, as well as using local stone and native plants with rural character (such as Hungarian oak, ornamental fruit trees, walnut tree and flowering shrubs). In addition, more rustic masonry techniques were employed, using bigger pieces of stone instead of the so-called „Mediterranean” stone cladding. Design details, like a tilted curb along the road, and a road shoulder covered with crushed stone make the rural character more intense. Due to their neutral appearance, the stairs and retaining walls made of smooth concrete fit well in an environment dominated by massive stonewalls.

The yellowish-coloured brick in the center of the square proved to be a good solution. The buoyant colour faded soon, and now it is in harmony with the colour of the natural stone. Its texture is reminiscent of compacted earth, a determining element on village main squares for centuries. The usage of artificial

8. kép/pict.:

A nyugati, plébániahivatal előtti térrész az átalakítás előtt / The western part of the square in front of the rectory building before revitalization

9. kép/pict.:

Ugyanaz a terület az átalakítás után / The same area after changes

10. kép/pict.:

A gyepes rézsű átalakítás előtti képe az oszloptrafóval / View of the grassy slope with transformer post before revitalization

11. kép/pict.:

A gyepes rézsűn átvágó lépcsősor, mely a reformatus templom előtti térrészre vezet / Stairs leading to the square in front of the Calvinist Church through the grassy slope

a közút mentén és murvázott padka, szintén erősítik a falusias karaktert. A látszóbeton-lépcsők és támfalak semleges jellege jól illeszkedik a masszív kőfalak által meghatározott milióba.

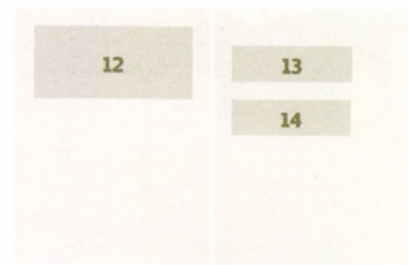
A központi térrész burkolatához a sárgás árnyalatú téglák jó választásnak bizonyult. Az eleinte kissé élénk szín hamar megfakult, s így már a természetes kőanyagokkal kellemesen együtt dolgozik. Textúrája valamelyest a döngölt földre emlékeztet, amely évszázadokon át meghatározó volt a falusi főtéren. A központi téren kívüli átkötő, kiszolgáló felületek anyagválasztása is azt mutatja, hogy a helyi kőanyag színvilágára emlékeztető, a természetes kőfelületeket megidéző, mesterségesen „cirmos” felületképzésű térkő elfogadhatóan semleges alapfelületet biztosít, amely nem kerül konfliktusba a falusi főutca heterogén építészeti közegével. Ugyancsak tanulság, hogy még elenyésző felületen sem alkalmazható hullámkő illetve öntött aszfalt (pl. néhány parkoló), mivel ezek rendkívül idegenek ebben a környezetben. Tehát a természetes köveket idéző egyszerű formák és textúrák, valamint az ismétlésektől mentes egyszerű rakásrend érvényesülni hagyja, míg a bonyolultabb, egymásba kapcsolódó kövek, minták, raszterek rombolják a térkaraktert.

A létrejött eredmény jól tükrözi, hogy a karakteres építészeti környezetben a megfelelő arányban alkalmazott,

semleges, egyöntetű felületek – mint a látszóbeton, a hengerelt aszfalt, vagy akár a díszítő mintáktól, raszterektől mentes téglaburkolat – a közhiedelemmel ellentétben erősítik a helyi karaktert. Ez a visszafogott alkotásmód, a szándékos „relatív eszköztelenség” a megfelelő eszköz, ha az „*építészeti környezet elég egységes, illetve eléggé gazdag ahhoz, hogy megfelelő mennyiségű és minőségű impulzussal lássa el a látogatót, s ezért ne legyen szükség markáns, önálló karakterrel bíró szabadtér kialakítására.*”²

A terv szerint a műemléki környezetben lévő köztéren – a korábbi rendezetlen, közlekedési terület helyett – a történelmi hagyományokat messzemenően figyelembe vevő, de a XXI. század kihívásainak is megfelelő, közösségi funkcióknak is helyet adó tér alakult ki. Ezzel a projekttel indult az Önkormányzat 2008-ban a „Közép-Magyarországi Operatív Programok, Pest megyei településközpontok fejlesztése- kisléptékű megyei fejlesztések” pályázaton. A „Nagykovácsi történelmi, de mára funkciói ellátására alkalmatlanná vált főterének rehabilitációja, találkozóhelyi és közösségi téri funkciókra alkalmassá tétele, rendezett zöldfelületének növelése új, együttműködésen alapuló előkészítési módszerrel” című pályázat sikeres volt. Az Önkormányzat jelentős pénzüsszeget nyert a megvalósításhoz, mely 2010. április közepén kezdődött.

² BALOGH, P.I. (2006): Szabadtér-tervezés történelmi környezetben, Városi szabadtérek megújításának elvi lehetőségei 4D 2006/3

12. kép/pict.:

A gyepes rézsű látványa a református templom előtti térrészről / View of the grassy slope from the square in front of the Calvinist Church

13. kép/pict.:

Az I. világháborús emlékmű és környezete az átalakítás előtt / The

World War I. monument and its environment before revitalization

14. kép/pict.:

Az eredeti helyén megtartott emlékmű megújult környezetben / Existing monument standing at its original place in a renewed environment

paving material employed outside the core of the square on the service areas shows clearly that natural stone can work well even with concrete blocks with a surface colour referring to natural stones. This pavement provides an acceptably neutral base surface, which doesn't compete with the heterogeneous built environment of the main street. Another important lesson is that the so-called 'wave-stone' (concrete blocks with wavy edges) and the poured asphalt pavement should be avoided, as they look very strange in this environment. Simple forms and textures evoking the natural stones and hardscaping laid out without any repetitive patterns let the architectural character prevail, while the more complicated stone forms and patterns ruin it.

The result shows clearly that neutral, uniform surfaces used in a proper scale (like smooth concrete, rolled asphalt or the plain brick pavement without any patterns or raster) in a

characteristic architectural environment intensify the local character -- contrary to the public opinion. This moderate, deliberately 'unsophisticated' design method is the proper way, if the built environment is uniform and rich enough to provide the visitor with a proper amount and quality of impulses, - and so it is unnecessary to create an open space with a distinctive character.²

According to the plan, a new main square was to be created which respects tradition, yet fulfills the needs of the 21st century and provides a place for social life instead of the present chaotic traffic zone on this public square next to a historical monument. The local government participated in the tender for the Central Hungary Operative Programmes -- 'Development of Village Centers and Small-Scale County Level Developments.' The tender for the rehabilitation of the historical main square of Nagykovácsi was successful, and the

² BALOGH, P.I. (2006): *Openspace design in historical environment, Theoretical renewal of urban openspaces 4D 2006/3*

15

16

17

15. kép/pict.:

A katolikus templom újjáépített kerítésfala az előtte kialakított lépcsős térrésszel / Rebuilt fence-wall of the Catholic church with a stepped

16. kép/pict.:

A Trendl vendéglő előtti térrész az új passzázsral és az

áthelyezett '48-as emlékkövel / Trendl restaurant with the new passage and the replaced monument of the 1848 revolution

17. kép/pict.:

Egy izgalmas helyzet a téren kivitelezés közben / Hectic situation on the main square during construction works

A MEGVALÓSULÁS

A helyi önkormányzat megbízásából tervezői művezetések során végigkísértük a teljes kivitelezést, és sikerült elérni, hogy a legapróbb részletek is a terv szerint valósuljanak meg. Ahol előre nem látható körülmények miatt a tervtől el kellett térni, kompromisszumos megoldások kidolgozására volt szükség, amelyeket a kivitelezővel egyeztetve végeztünk el.

A kivitelezés első lépéseként az utépítési munkák (a Kossuth Lajos utca templom előtti szakaszának elbontása és az új szakasz építése, ill. az összekötő szakasz újraaszfaltozása, új buszforduló építése) zajlottak. Ezzel párhuzamosan a közműszolgáltatók a légvezetéseket részben földkábelekre cserélték, részben a felesleges vezetéseket megszüntették. Az oszloptrafó is áthelyezésre került a tér közepéről. A kivitelezés szervezése során a legnagyobb problémát az jelentette, hogy a menetrendszerű busz forgalmát a térfelújítás teljes időtartama alatt fent kellett tartani, és hogy a falu energiaellátását ill. a távközlési hálózat működését rövid üzemzsinetektől eltekintve folyamatosan biztosítani kellett (17. kép).

Bár a burkolatépítési és növénytelepítési munkák csak az utépítési és közműfektetési munkák után kezdődhettek, a templomfal újjáépítése az utépítéssel és közműfektetésekkel párhuzamosan

zajlott, minthogy a betonból készülő falak előfalazott terméskő burkolatának készítése nagyon időigényes feladatnak bizonyult. A kivitelezés során az önkormányzat illetékesei rendszeresen tájékoztatták a település lakóit a munkák menetéről, a forgalmi korlátozásokról, így a lakosság jobban tűrte az építkezéssel járó kellemetlenségeket. 2010. július 24-én nagy tömeg ünnepelte a megújult főter átadását, és a falu lakói azóta is lelkesen használják a teret. A korábbi szkeptikus hangok lassan elültek, és a napi használat azt igazolja, hogy „jó lett a tér” – nem csak a nagykovácsiak használják, hanem sokan jönnek át a szomszédos Remeteszőlősről is, ahol nincs ehhez hasonló, közösségi életet teremtő köztér. A projekt sikerét mutatja, hogy az önkormányzati választásokon győztes korábbi vezetés programjának fontos elemeként említette a faluközpont-fejlesztés továbbfolytatását a főutca felújításával, amely egyben fontos kapcsolódási és visszacsatolási pont lehet a Budapesti Corvinus Egyetem „Élhető Települési Táj”³ kutatási programja Budapest agglomerációjának szabadtér-problematikájával foglalkozó tematikájához. ©

3 TÁMOP 4.2.1./B-09/01/KMR/2010-0005 pályázat által támogatott kutatás

local government received a significant amount of money for the realization, which started in April 2010.

THE REALIZATION

We had the opportunity to supervise the whole construction and thus could achieve that even the smallest details were realized according to the plans. If diversion from the plan was necessary due to unforeseen circumstances, compromised solutions were worked out in agreement with the builder.

The first step in the realization was the road construction works (demolishing the section of Kossuth Lajos Street in front of the church and building the new section, repaving the connecting section with asphalt, building the new bus turn). Parallel with this, the utility companies exchanged part of the overhead cables to underground cables and eliminated the unnecessary ones. The transformer post was relocated from the middle of the square. While organizing the construction works, the biggest challenge was to maintain the bus traffic during the whole period of construction and to provide a continuous energy supply and telecommunication with only minimal interruptions in service. (picture 17)

Although the paving and planting works could start only after the completion of road construction and utility works, the wall of the

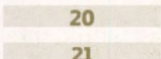
churchyard was built simultaneously. This was because the cladding of concrete walls with the required technology was extremely time-consuming. The staff of the municipality informed the community regularly about the pace of work and related traffic limitations, which helped the locals to endure the inconveniences caused by the renovation.

On July 24, 2010 a huge crowd celebrated the opening of the renewed main square and the locals have been using it with great enthusiasm ever since. (picture 18) The initial skeptical opinions seem to have disappeared, and the everyday usage shows that the square is a success. Not only do local Nagykovácsi residents use it, but many people come from nearby Remeteszőlős, which lacks a vibrant main square like this. The success of the project could be measured also by the re-election of the local government, which is determined to continue the revitalization programme with the renewal of the main street. This could be an important connecting and feedback point to the Livable Settlement landscape-research programme of the Corvinus University, which deals with open space issues in the Budapest agglomeration.³ ©

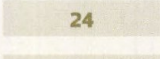
³ Research supported by TÁMOP tender 4.2.1./B-09/01/KMR/2010-0005

18

22

23

18-19. kép/pict.:

A templom előtti térrész változása / Changes in front of the church

20-21. kép/pict.:

A főtérről a főutca felől / View of the main square from the main street

22-23. kép/pict.:

A főtérről a buszmegálló felől / View of the main square from the bus stop

24-25. kép/pict.:

Kilátás a templomkertből / View from the church-yard

